

Důležité vlastnosti a dovednosti dobrého učitele-podle kandidátů a absolventů studia učitelství pro 1.stupeň ZŠ

Essential properties and skills of a successful teacher – as seen both by the applicants, as well as by graduating students in the elementary school teaching program.

Petr Grinninger

Pracoviště autora: Katedra psychologie a pedagogiky PF JU v Českých Budějovicích

Klíčová slova: vlastnost, dovednost, kompetence, učitel, osobnost

Keywords: property, skill, qualification, teacher, personality

Abstrakt: Na otázky týkající se klíčových dispozic dobrého učitele odpovídali titíž lidé v odstupe 4 let: Poprvé jako uchazeči o studium učitelství (věk 19 let), podruhé jako studenti posledního ročníku „elementárního“ 1. stupně ZŠ.

V rámci diplomových prací byl sledován posun názorů dvou skupin respondentů na klíčové kompetence a nejvhodnější osobní vlastnosti „dobrého učitele“.

Současně jsme sledovali případný vliv rodinné tradice učitelské profese na výše uvedené názory. Tato práce je předběžným sdělením, studie není ještě uzavřena.

Abstract: Essential properties and skills of a successful teacher - as seen both by the applicants, as well as by graduating students in the elementary school teaching program. The same individuals responded to questions regarding key dispositions of a good teacher in a four year time span. They responded first as applicants to the elementary school teaching program (age 19), and then as students in their final study year. Changes were observed in the respondents' views regarding successful teachers' most appropriate or key dispositions. The data were collected among the applicants and among the graduating students from two groups. It included data about a possible influence of family teaching tradition on the above mentioned students' opinions. The current research includes data obtained to date, but the study will continue.

Názory kandidátů učitelství na vlastnosti dobrých učitelů

Cíle a postup práce

Cílem zkoumání, zahrnujícího i diplomové práce vedené autorem na KPE PF JU (L.K. 2004, R.D. 2005) bylo porovnat názory uchazečů u studium učitelství pro 1. stupeň ZŠ a studentů posledního ročníku, týkající se pojetí "dobrého" učitele. Před ukončením studia byly absolventům předloženy dotazníky, které zčásti obsahovaly otázky položené již při přijímacím řízení, ostatní se týkaly spokojenosti či nespokojenosti absolventů s metodami a způsoby výuky na PF JU a toho co jim studium na PF dalo pro praxi.

Diplomantka Dvořáková (Dvořáková, 2005) navázala na práci Krnínského (Krnínský, 2004) zpracovala odpovědi na otázky „vstupního dotazníku“:

- č. 2a – „*Vyplývá Váš zájem o studium učitelství z rodinné tradice?*“
- č. 3 – „*Na co má být učitel hlavně odborník?*“
- č. 4 – „*Jaké vlastnosti by měl mít dobrý učitel?*“
- č. 6 – „*Jaké vlastnosti by dobrý učitel neměl mít?*“
- č. 8 – „*Co chtějí uchazeči získat studem na Pedagogické fakultě?*“
- č. 11 – „*Co je pro uchazeče a uchazečky na učitelském povolání nejpřitažlivější?*“

Až na odpověď „**co je pro uchazeče a uchazečky na učitelské profesi nejpřitažlivější**“ porovnával Krnínský (2004) odpovědi na stejné otázky, uchazeček a uchazečů přijímaných ve školním roce 1999/2000 a končících v roce 2004.

Do souboru zkoumaného Dvořákovou byli v roce 2005 bylo zařazeno 53 respondentů, kteří v r. 2000 úspěšně složili přijímací zkoušky a studium oboru učitelství pro 1.st. ZŠ úspěšně absolvovali v r. 2005.,

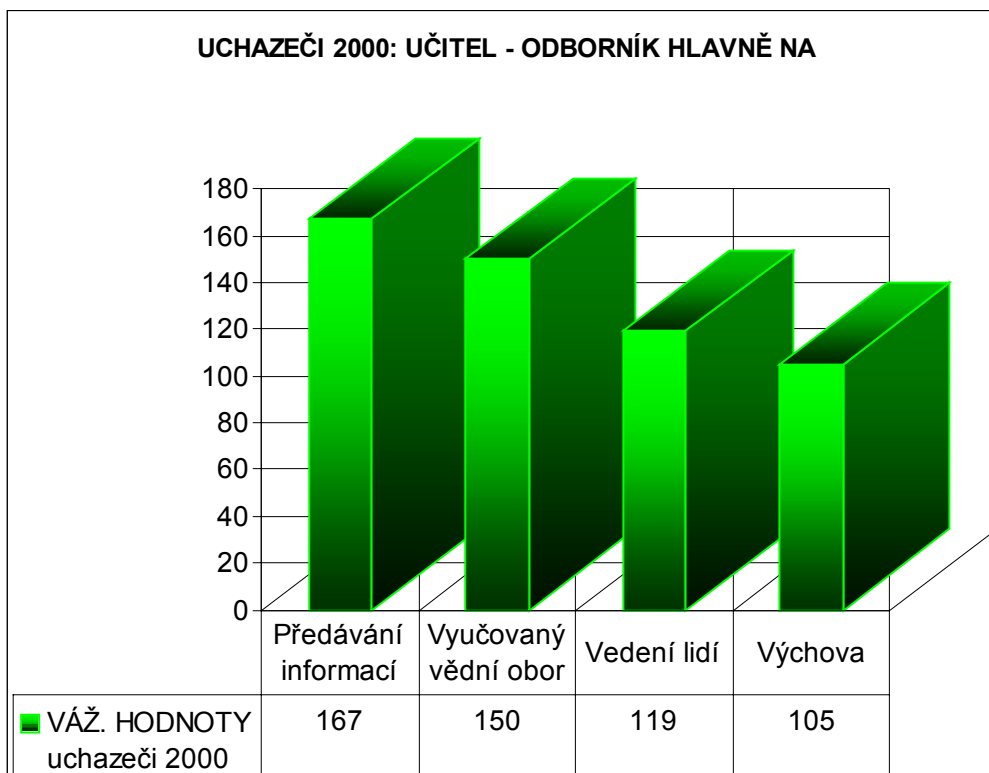
V tomto sdělení pojednáme však pouze o odpovědích na otázky č. 3 a 4.

Na co má být učitel ZŠ odborníkem.

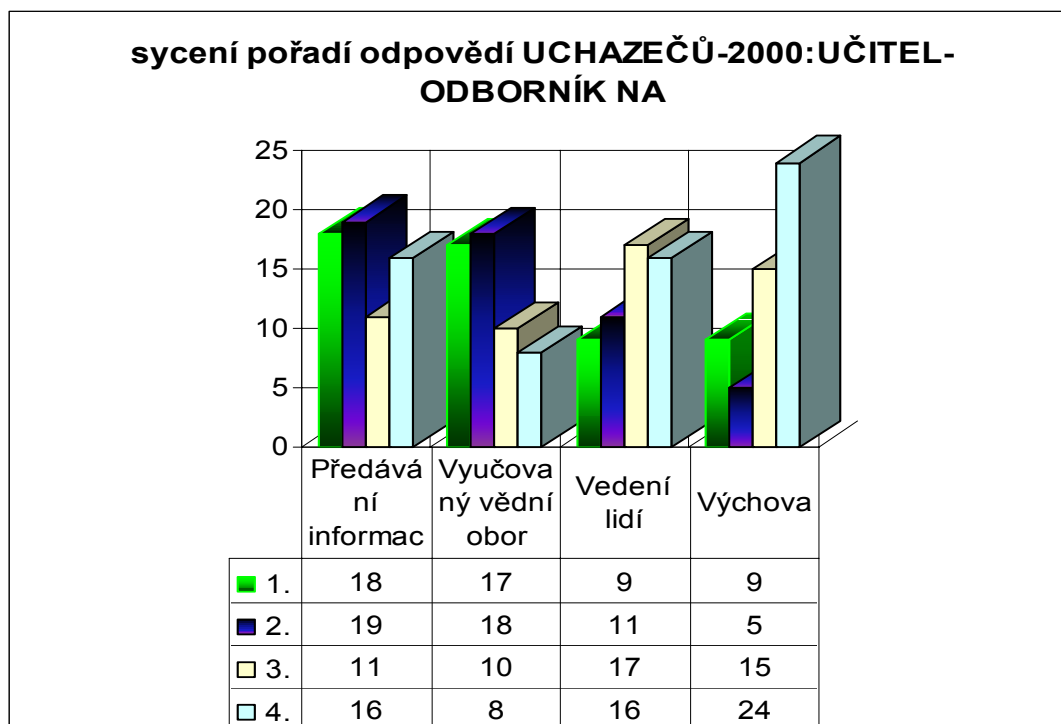
Respondenti přiřazovali pořadová čísla podle důležitosti ke čtyřem odpovědím: **vyučovaný vědní obor, předávání informací, vedení lidí a výchova.**

Tabulka 1. Podle uchazečů o studium (2000) učitel ZŠ má být odborník na:

Pořadí 2000	Vyučovaný vědní obor	Předávání informací	Vedení lidí	Výchova
1.	17 (32,1 %)	18 (34,0 %)	9 (17,0 %)	9 (17,0 %)
2.	18 (34,0 %)	19 (35,8 %)	11 (20,8 %)	5 (9,4 %)
3.	10 (18,9 %)	11 (20,8 %)	17 (32,1 %)	15 (28,3 %)
4.	8 (15,1 %)	16 (30,2 %)	16 (30,2 %)	24 (45,3 %)

Graf 1. Dobrý učitel má být odborník hlavně na: ...

Graf 2. Sycení pořadí 1 až 4 odpověďmi uchazečů o studium učitelství ZŠ

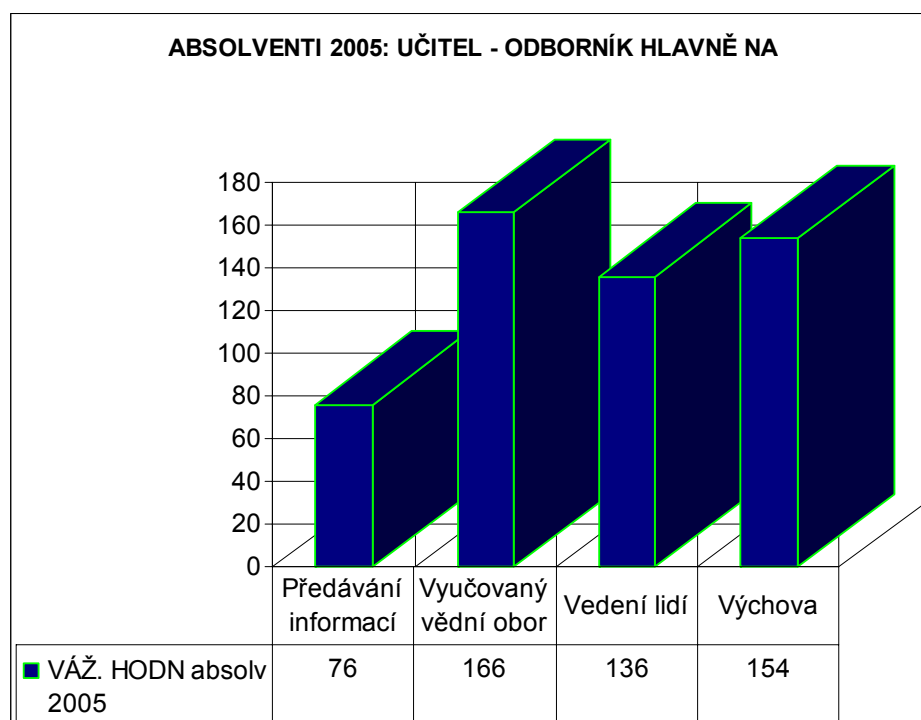
Názory absolventů učitelského studia v roce 2005

Učitel – odborník:

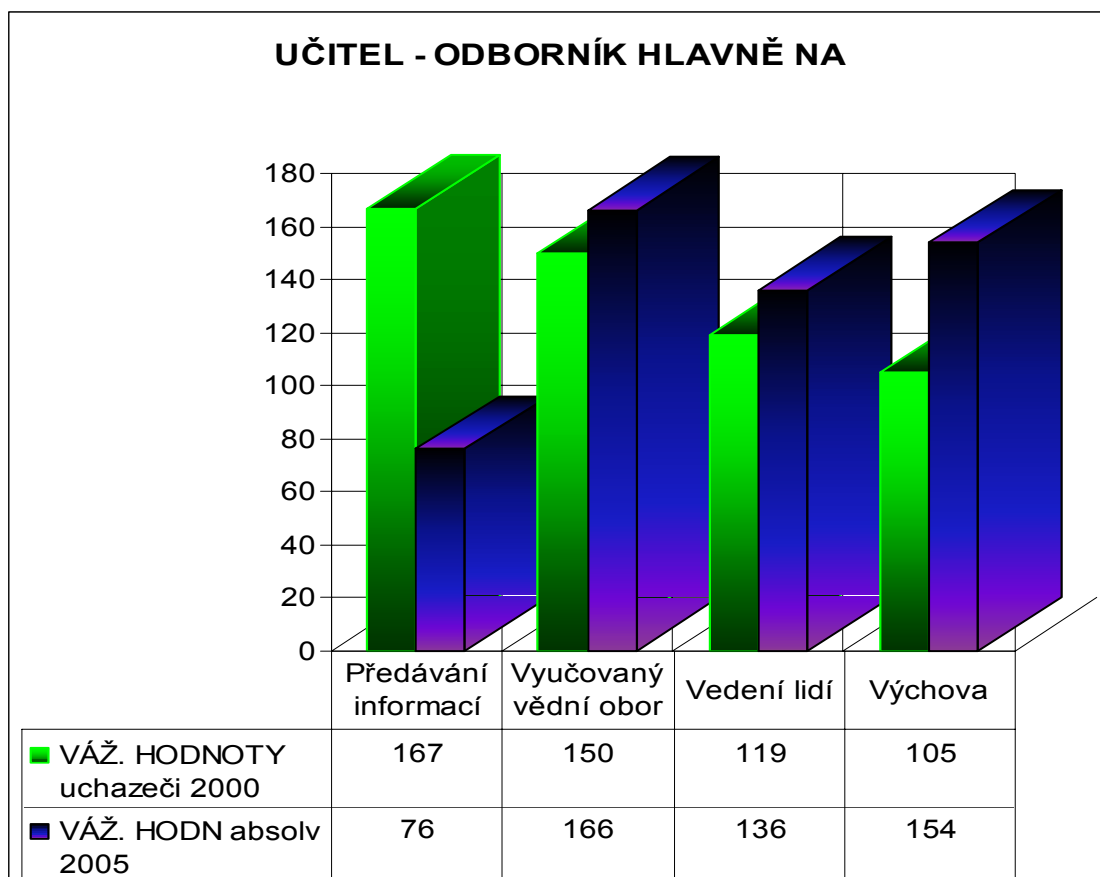
Otázka pro absolventy studia (2005) byla totožná s otázkou položenou jim roku 2000 při přijímacím řízení: "Z UVEDENÝCH MOŽNOSTÍ MÁ BÝT UČITEL ZŠ ODBORNÍK HLAVNĚ NA CO?". Dotazovaní měli zvolit pořadí.

Tab. 2. Dle absolventů studia 2005 UČITEL ZŠ MÁ BÝT ODBORNÍK HLAVNĚ NA (Dvořáková 2005):

Pořadí 2005	Vyučovaný vědní obor	Předávání informací	Vedení lidí	Výchova
1.	1 (1,9 %)	23 (43,4 %)	11 (20,8 %)	19 (35,8 %)
2.	5 (9,4 %)	16 (30,2 %)	15 (28,3 %)	17 (32,1 %)
3.	10 (18,9 %)	12 (22,6 %)	20 (37,7 %)	10 (18,9 %)
4.	37 (69,8 %)	2 (3,8 %)	7 (13,2 %)	7 (13,2 %)

Graf 2. Absolventi 2005: Učitel má být odborník hlavně na:

Graf 3 Porovnání odpovědí uchazečů (2000) A TÉŽE SKUPINY RESPONDENTŮ PO ABSOLVOVÁNÍ STUDIA (2005)

Charakteristiky dobrého učitele

JAKÉ VLASTNOSTI BY MĚL MÍT DOBRÝ UČITEL dle uchazečů o studium / a v posledním ročníku studia:

Respondenti – kandidáti učitelského studia - jich měli uvést pět a celkem se sešlo 69 různých odpovědí. Pořadí uvedeno v tabulce:

Tab. 3. Přehled vlastností dobrého učitele (uchazeči 2000, Dvořáková 2005):

Pořadí 2000	2000: Vlastnost/dovednost dobrého učitele	2000: Počet odpovědí	v %
1.	Trpělivý	22	41,5 %
2.	Spravedlivý	17	32,1 %
3.	Přátelský	16	30,2 %
4.	Tolerantní	13	24,5 %
4.	Inteligentní	13	24,5 %
5.	vlídný/laskavý	8	15,1 %
5.	vztah k dětem	8	15,1 %
6.	Komunikativní	7	13,2 %
6.	Vstřícný	7	13,2 %
7.	mít autoritu	6	11,3 %
7.	Objektivní	6	11,3 %
7.	umět naslouchat	6	11,3 %
8.	Nápaditý	5	9,4 %
8.	Tvořivý	5	9,4 %
8.	Vyrovnaný	5	9,4 %
8.	umět zajímavě vykládat	5	9,4 %
9.	umět naučit	4	7,5 %
9.	chápavý	4	7,5 %
9.	empatický	4	7,5 %
10.	smysl pro humor	3	5,7 %
10.	zodpovědný	3	5,7 %
10.	obětavý	3	5,7 %
10.	pečlivý	3	5,7 %
10.	schopný	3	5,7 %
10.	chuť k práci	3	5,7 %
10.	ohleduplný	3	5,7 %
10.	asertivní	3	5,7 %
10.	cílevědomý	3	5,7 %
10.	nápomocný	3	5,7 %
10.	zásadový	3	5,7 %
10.	ctižádnostivý	3	5,7 %

Otázka týkající se vlastností či dispozic **dobrého učitele ZŠ** byla v dotazníku 2005 značně rozšířena. Neptala se pouze na 5 vlastností dobrého učitele, jako tomu bylo v dotazníku z roku 2000, ale dotazovaní měli tentokrát ze 24 nabídnutých možností **označit 10 dispozic dobrého učitele a uvést pořadí 5 nejdůležitějších**. Navíc ještě měli označit, které z vybraných dispozic mají oni. Pro možnost srovnání s dotazníkem z roku 2000 jsme však vyhodnocovali pouze 5 dispozic označených absolventy učitelského studia za nejdůležitější. Uvedené charakteristiky nebyly (jako v dotazníku z roku 2000) předloženy heslovitě, ale ve větách. Příklad: „Když žák nerozumí, trpělivě

ho nechá domluvit“ apod. Pro zpracování a srovnání byly odpovědi dodatečně převedeny do heslovité podoby. (V tomto případě jako vlastnost trpělivost)

Nejvíce zastoupeny byly možnosti **chut' k práci** 39x (73,6 %), **důvěryhodný** 30x (56,6 %) a ve stejném zastoupení 20x (37,7 %) **komunikativní, inteligentní a empatický**. Další viz v tabulce:

Tab. 4. Vlastností dobrého učitele (absolventi 2005, Dvořáková 2005)

Pořadí 2005	Vlastnosti/dovednosti dobrého učitele - 2005	Počet odpovědí 2005	V %
1.	Chut' k práci	39	73,6
2.	Důvěryhodný	30	56,6
3.	Komunikativní	20	37,7
3.	Inteligentní	20	37,7
3.	Empatický	20	37,7
4.	Nápomocný	18	34,0
5.	Nestranný	15	28,3
6.	Smysl pro humor	12	22,6
7.	Kreativní	11	20,8
7.	Vyrovnaný	11	20,8
8.	Osobitý	9	17,0
9.	Mravný	8	15,1
9.	Nemá předsudky	8	15,1
9.	Umí vysvětlit látku	8	15,1
9.	Přátelský	8	15,1
10.	Pracovitý	5	9,4
10.	Cílevědomý	5	9,4
11.	Otevřený	4	7,5
11.	Asertivní	4	7,5
11.	Stabilní	4	7,5
12.	Rozhodný	3	5,7
13.	Trpělivý	1	1,9
13.	Důsledný	1	1,9
13.	Přizpůsobivý	1	1,9

V diplomové práci Krnínského z PF JU (Krnínský, 2004) studenti a studentky nejčastěji volili těchto deset dispozic dobrého učitele: 1. nadšený (Učení ho baví, je s žáky rád. Je nadšený pro to, co dělá.), 2. spolehlivý (Je možné se na něj spolehnout, lze mu důvěřovat.), 3. komunikativní (Dokáže komunikovat, navázat rozhovor. Naslouchá druhým a reaguje na to.), 4. empatický (Dovede se vcítit do prožívání druhých a přistupuje k nim citlivě.), 5. objektivní (Hodnotí nestranně.), 6. – 7. shodně tolerantní (Není zatížen předsudky, přijímá i jiný názor.) a kreativní (Přichází s novými nápady a vítá je.), 8. odborník (Je vzdělaný v oboru, rozumí tomu, co učí, nezkrlesluje fakta.), 9. vyrovnaný (Umí pracovat se svými emocemi, nereaguje přehnaně, nemění prudce náladu.), 10. ochotný (Ochotně poradí i pomůže.).

V dotazníku pro uchazeče o studium z roku 2000, zpracovávaného Dvořákovou, se sešlo 69 různých odpovědí. Na prvním místě byla uvedena **trpělivost** 22x (41,5 %), v roce 2005 to byla **chut' k práci** 39x (73,6 %). Je velice zajímavé, že trpělivost se v dotazníku z roku 2005 objevila pouze u jednoho respondenta a ocitla se tím až na posledním místě. Na místě druhém se v roce 2000 umístila **spravedlnost**, kterou uvedlo 17 dotazovaných (32,1 %) a v roce 2005 **důvěryhodnost**, která se objevila ve 30 odpovědích (56,6 %). Spravedlnost se v dotazníku z roku 2005 neobjevila ani u jednoho dotazovaného.

Tab. 5. Deset nejčastěji uváděných vlastností dobrého učitele – srovnání odpovědí kandidátů (2000) a absolventů (2005) učitelského studia (Dvořáková 2005):

Pořadí	Dispozice dobrého učitele rok 2000	Pořadí	Dispozice dobrého učitele rok 2005
1.	<i>Trpělivý</i>	1.	<i>chut' k práci</i>
2.	<i>Spravedlivý</i>	2.	<i>důvěryhodný</i>
3.	<i>Přátelský</i>	3.	<i>komunikativní</i>
4.	Tolerantní	3.	<i>inteligentní</i>
4.	Inteligentní	3.	<i>empatický</i>
5.	vlídný/laskavý	4.	Nápomocný
5.	vztah k dětem	5.	Nestranný
6.	komunikativnost	6.	smysl pro humor
6.	Vstřícný	7.	Kreativní
7.	Mít autoritu	7.	Vyrovnaný

Srovnání názorů dalších skupin respondentů, stejně jako zjišťování vztahů mezi těmito názory a například pohlavím respondentů, jejich rodinnou tradicí, apod. dosud zpracováváme a bude publikováno jinde jindy.

Literatura:

1. Krnínský, L., Charakteristické osobnostní dispozice dobrých učitelů v představách studentů učitelství NŠ, diplomová práce, KPE PF JU, 2004
2. Dvořáková, R., Charakteristické osobnostní dispozice dobrých učitelů v představách studentů učitelství NŠ diplomová práce, KPE PF JU, 2005